

วรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการพยาบาล

ความหมายของการพยาบาลนั้นได้มีผู้ทรงคุณวุฒิทางการพยาบาลได้ให้ไว้มาก เช่น โคนโนแวน¹ (Donovan) ได้อ้างถึงความหมายของการพยาบาลซึ่งกล่าวโดย โกวาน (Gowan) ว่า

การพยาบาลหมายถึงการนำเอาความรู้ในหลักการทางวิทยาศาสตร์ (Sciences) และศิลป์ (Arts) มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการดูแล (care) ผู้ป่วยซึ่งจะครอบคลุมถึงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ของผู้ป่วยด้วย พร้อมทั้งเน้นถึงความสำคัญของการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพอนามัยอันดี ทั้งแก่ บุคคล ครอบครัว และชุมชนอย่างเสมอภาคทัดเทียมกัน

ซึ่ง โอเวน² (Owen) และ ไควนเซนตี³ (DiVincenti) ก็ได้กล่าวถึงความหมายของการพยาบาลไว้ด้วยข้อความคล้ายคลึงกันดังกล่าวมานี้ด้วย

¹Helen M. Donovan, Nursing Service Administration (Saint Louis : The C.V. Mosby Company, 1975), p. 19.

²J. Owen, Modern Concepts of Hospital Administration (Philadelphia : W.B.Saunders Company , 1962), p. 369.

³DiVincenti, op. cit., p. 281.

นอกจากนั้น รามี⁴ (Ramey) ยังได้ให้ความหมายของการพยาบาลในลักษณะของขบวนการเอาไว้ว่า

การพยาบาลเป็นการประเมินสภาวะของผู้ป่วยในขณะนั้น เพื่อนำมาวางแผนการพยาบาล แล้วปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสุขภาพอนามัยอันดี รวมทั้งการประเมินประสิทธิภาพของการให้การพยาบาลโดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ และความรู้ทางทฤษฎีมาประกอบกัน โดยไม่เพียงแต่มุ่งหวังที่จะให้ผู้ป่วยหายจากโรคเท่านั้นแต่ยังมุ่งที่จะป้องกันการเกิดโรค ฟื้นฟูสมรรถภาพ และให้สุขศึกษาแก่ผู้ป่วยอีกด้วย

และแลมเบอรัทเซน⁵ (Lambertsen) ได้ให้ความหมายของการพยาบาลที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไว้ว่า

การพยาบาลเป็นขบวนการที่ไม่อยู่นิ่ง (dynamic) และต้องมีการศึกษาอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของสุขภาพอนามัยอันดี ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติงานพยาบาลจะต้องตระหนักว่าการพยาบาลเป็นบริการที่จะช่วยให้สังคมอยู่รอดได้ด้วยการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพของการพยาบาล

⁴ I. Ramey, "Meeting Today's Challenges to Nursing Service and Education," Nursing Forum, 8 (February, 1969), p. 183. quoted in Helen M. Donovan, Nursing Service Administration (Saint Louis : The C.V. Mosby Company, 1975, p. 17.

⁵ Eleanor C. Lambertsen, Education for Nursing Leadership (Philadelphia : J.B. Lippincott Company, 1958), p. 89.

ลักษณะงานพยาบาล

มอนแทก⁶ (Montag) ใ้กล่าวไว้ว่า งานในหน้าที่ของพยาบาลนั้นเปรียบเสมือน การแผ่รัศมีของแสง (spectrum range) ก็จะเริ่มตั้งแต่จุดเล็ก ๆ และมีรัศมีแผ่ขยาย กว้างออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งอาจจัดแบ่งลักษณะความยากง่ายออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. การพยาบาลระดับต้น เป็น การพยาบาลเกี่ยวกับ สุขวิทยาอนามัยส่วนบุคคล และการรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัย เป็นงานที่สามารถฝึกหัดให้บุคคลทั่วไปทำได้

2. การพยาบาลระดับกลาง เป็น การพยาบาลที่ต้องอาศัยทักษะและการตัดสินใจอยู่บ้าง แต่ไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้ง เพราะเป็นงานที่กำหนดกฎเกณฑ์ไว้แน่นอนและกระทำเป็นกิจวัตร เช่น การดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง หรือผู้ป่วยพักฟื้น ซึ่งทั้งนี้จะอยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพ

3. การพยาบาลระดับยาก เป็นการพยาบาลที่ต้องคัดแปลงหลักวิชาการวิทยาศาสตร์หลายสาขามาใช้ในการพยาบาล การวางแผนและการดำเนินงาน เช่น การพยาบาลผู้ป่วยที่มีอาการหนักและมีอาการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การพยาบาลผู้ป่วยที่มีความผิดปกติทางอารมณ์และจิตใจ เป็นการพยาบาลที่ต้องอาศัยความรู้และทักษะ และความรอบคอบในการป้องกันอันตรายและอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้ป่วย นอกจากนี้

004249

⁶Mildred Montag, Education of Nursing Technician (New York : G.P. Putnam, 1951), p. 6. quoted in. Eleanor C. Lambertsen, Education for Nursing Leadership (Philadelphia : J.B. Lippincott (company, 1958), pp. 75 - 76.

นั้นยังรวมถึงการสอนและแนะนำผู้ป่วยและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับสุขอนามัย การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสมรรถภาพของบุคคลด้วย

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมการพยาบาลในโรงพยาบาลโดยละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานของพยาบาล เป็นงานที่ต้องมีผู้รับผิดชอบตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมงทุกวัน ดังนั้นเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบ มีประสิทธิภาพ ทุกโรงพยาบาลได้จัดให้มีหัวหน้าแผนกพยาบาลเป็นผู้บริหารสูงสุดในแผนกพยาบาล พยาบาลนิเทศเป็นผู้บริหารระดับรองลงมา มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกิจกรรมการพยาบาล และช่วยเหลือให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่พยาบาลในหน่วยงานย่อยแต่ละแผนก (clinical area) ซึ่งในแต่ละแผนกนั้นจะประกอบด้วยหอผู้ป่วย ซึ่งมักจะแบ่งแยกตามประเภทของผู้ป่วย และในหอผู้ป่วยแต่ละแห่งนั้นมีหัวหน้าตึกหรือหัวหน้าหอผู้ป่วย (head nurse) เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานของพยาบาลที่ให้บริการแก่ผู้ป่วยด้วย ซึ่งหอผู้ป่วยนั้นนับว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่งในโรงพยาบาล เพราะเป็นสถานที่ที่ให้บริการการรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วย มีการค้นคว้าวิจัยทางคลินิก เป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่บุคลากรในทีมสุขภาพ และเป็นสถานที่ที่ปฏิบัติงานของบุคลากรในแผนกพยาบาล ซึ่งเป็นแผนกที่มีบุคลากรจำนวนมากที่สุดในโรงพยาบาลด้วย⁷

⁷Barrette, Gessner and Phelps. op. cit., p. 187.

กิจกรรมที่ดำเนินไปในหอผู้ป่วยนั้นแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้⁸

1. การรักษา (Medical Care) มีแพทย์เป็นผู้วางแผนทางการรักษา และพยาบาลเป็นผู้ร่วมมือในการให้การรักษานั้น ซึ่งทำให้พยาบาลส่วนมากเข้าใจว่างานเหล่านี้เป็นงานหน้าที่หลัก

2. การพยาบาล (Nursing Care) มีเจ้าหน้าที่พยาบาลหลายระดับ เช่น พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล พนักงานผู้ช่วย และนักศึกษาพยาบาล เป็นผู้ปฏิบัติงาน โดยมีหัวหน้าทีมเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบและนิเทศงาน

3. การบริหารการพยาบาล (Administration or Management of Nursing Care) เป็นกิจกรรมลำดับสามที่ประกอบด้วย การกำหนดการให้การพยาบาล การวางแผนการพยาบาล การมอบหมายงาน การสอน การนิเทศงานและการประเมินผลการพยาบาล กิจกรรมเหล่านี้ ผู้ปฏิบัติคือ พยาบาลวิชาชีพทุกระดับ นับตั้งแต่หัวหน้าทีม (Team Leader) หัวหน้าเวร (Incharged Nurse) หัวหน้าทีม (Head Nurse) พยาบาลนิเทศ (Supervisor Nurse) และหัวหน้าแผนกพยาบาล (Director of Nursing)

4. กิจกรรมอื่น ๆ เช่น งานธุรการ งานแบบงาน การประสานงานกิจกรรม ทั้งภายในภายนอกหอผู้ป่วย ซึ่งยังเป็นงานที่อยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของหัวหน้าทีม อยู่ในโรงพยาบาลทั่วไป

กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวที่ดำเนินอยู่ในหอผู้ป่วยนั้น อยู่ในขอบเขตการดูแลรับผิดชอบของหัวหน้าทีมทั้งสิ้น จึงเห็นได้ว่าหัวหน้าทีมนี้เปรียบเสมือนผู้ถือหางเสือเรือ และเป็นกุญแจสำคัญ (key person) ในการดำเนินกิจการของโรงพยาบาล⁹ เป็นผู้นำ

⁸Ibid., pp. 187-188.

⁹Isabel M. Stewart, The Hospital Head Nurse (New York: The Macmillan Company, 1950), p. 27.

และเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลให้เจ้าหน้าที่พยาบาลให้การรักษาพยาบาลตามแนวการ
 รักษาของแพทย์ และตามแผนการพยาบาลที่ได้วางไว้ ซึ่งก็ต้องเป็นไปตามความจำเป็น
 ก่อนหลังของปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยด้วย ฉะนั้น หัวหน้าก็จึงต้องมีการตัดสินใจ
 ใจ (judgement) และการวินิจฉัยสั่งการ (decision making) ที่ดี และเหมาะสม¹⁰
 ในคิงเกิล¹¹ (Nightingale) ยิ่งได้กล่าวถึงความสำคัญของหัวหน้าดีกว่า จะต้องเป็น
 ผู้มีความสามารถสูง เพราะกิจการของโรงพยาบาลจะดำเนินไปด้วยดีนั้นจะต้องประกอบด้วย
 หน่วยงานที่ดี หน่วยแผนงานที่ดีและหัวหน้าที่ดีด้วย

สำหรับในทัศนะของผู้บริหารโรงพยาบาลหรือผู้บริหารองค์การพยาบาลนั้น
 หัวหน้าก็ถือว่าเป็นตำแหน่งที่เชื่อมโยงระหว่างการบริหารการพยาบาลกับการพยาบาลโดย
 ตรงต่อผู้ป่วย¹² หัวหน้าก็ควรมีอุดมคติ (Ideal) จึงต้องเป็นผู้ประกอบด้วยทักษะและ
 ความรู้ด้านการบริหารและการพยาบาล ซึ่งงานด้านการบริหารนั้นจะรวมไปถึงงานธุรการ
 และงานแผนงานด้วย¹³ นอกจากหัวหน้าก็จะต้องเป็นผู้รับนโยบาย วัตถุประสงค์ แนว

¹⁰Barrette, Gessner and Phelps, op. cit., p. 192.

¹¹Florence Nightingale, Selected Material writing of Florence Nightingale (New York: The Macmillan Company, 1954), p. 281. quoted in Julia Kriegel, The Head Nurse Thoughts and Decisions (New York: The Macmillan Company., 1968), p. 26.

¹²Barbara J. Stevens, "The Head Nurse as Manager," Journal of Nursing Administration, 6(January-February, 1974), p. 36.

¹³SR. Mary Donald and SR. Mary Susanne, "Nursing? Administration? or Both?... This is the Head Nurse's Dilemma," Hospital Progress (April, 1965), pp. 76-78.

ความคิด เป้าหมาย และระเบียบในการปฏิบัติงานมาจากผู้บริหารโรงพยาบาล และผู้บริหารแผนกพยาบาลแล้ว ก็จะต้องเป็นผู้ดำเนินการและมอบหมายงานให้แก่บุคลากรภายในหอผู้ป่วยที่ตนรับผิดชอบอยู่ ให้ปฏิบัติงานตามนโยบายและวัตถุประสงค์เหล่านั้น โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพของบริการพยาบาลที่ผู้ป่วยจะได้รับเป็นหลักด้วย¹⁴ จึงเห็นได้ว่าหน้าที่ของหัวหน้าตึกนั้นเปรียบเทียบกับผู้บริหารระดับกลาง (middle manager) ในวงการอุตสาหกรรม¹⁵ ทั้งนี้ เพราะหัวหน้าตึกต้องรับผิดชอบทั้งบริการการรักษาพยาบาล (patient care) การบริหารบุคลากร (staff management) และการบริหารในหน่วยงานตามนโยบาย (Administration of nursing division policies) และควยหน้าที่ความรับผิดชอบเหล่านี้ หัวหน้าตึกจึงต้องใ้ประโยชน์จากทั้งตนเอง (self) ผู้ใต้บังคับบัญชา (staff) และระบบงาน (delivery system) ในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานเหล่านั้นบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ¹⁶

นอกจากหน้าที่ในด้านการให้การพยาบาลโดยตรง และการบริหารงานในหอผู้ป่วยดังกล่าวมาแล้ว หัวหน้าตึกยังต้องมีหน้าที่ในด้านการให้บริการการศึกษาแก่เจ้าหน้าที่พยาบาล และนักศึกษาพยาบาลอีกด้วย เพราะหัวหน้าตึกที่มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานพยาบาลจะสามารถเป็นครูและเป็นแบบอย่าง (Role Model) ที่ดีได้¹⁷ นอก

¹⁴Stevens, loc. cit.

¹⁵William King Brown, "An Administrator's View of the Head Nurses' Work," Nursing Outlook, 11(November, 1963), pp.798-799.

¹⁶Stevens, op. cit., p. 38.

¹⁷Elma M. Rinehart, Management of Nursing Care (New York: The Macmillan Company, 1969), p. 39.

จากนั้นหัวหน้าศึกษายังเป็นผู้จัดสรรสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยและการพยาบาลแก่นักศึกษาพยาบาลและบุคลากรอื่น ๆ ในทีมสุขภาพ และเป็นผู้ร่วมในการจัดการศึกษาอบรมแก่บุคลากร (inservice education) อีกด้วย¹⁸ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนนักศึกษาบนคลินิคนั้น หัวหน้าศึกษาคงจำเป็นต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเข้าใจว่านักศึกษาเป็นผู้ที่กำลังศึกษาหาความรู้จากประสบการณ์ที่หัวหน้าศึกษาร่วมกับครูประจำศึกษาร่วมกันจัดให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานตามที่ได้ศึกษามา และหัวหน้าศึกษาคงจะตระหนักในความแตกต่างของแต่ละบุคคลที่มีความสามารถต่างกันอีกด้วย ดังนั้นหัวหน้าศึกษาคงควรมีหน้าที่ร่วมกับครูประจำศึกษาในการมอบหมายงานการดูแลผู้ป่วยแก่นักศึกษา รวมทั้งการร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือและการวางแผนการพยาบาลเกี่ยวกับผู้ป่วย (clinical conference) ด้วย¹⁹

โรนฮาร์ต²⁰ (Rinehart) ได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าศึกษาไว้เป็น 4 ด้านใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning) หัวหน้าศึกษาเป็นผู้จัดให้มีบริการพยาบาลในหอผู้ป่วยตามวัตถุประสงค์ของโรงพยาบาลและแผนกพยาบาล พร้อมทั้งดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานการพยาบาลในการให้การพยาบาลผู้ป่วยรายบุคคลตามแผนการพยาบาลที่ได้วางไว้ โดยการมอบหมายงานการดูแลผู้ป่วยให้แก่เจ้าหน้าที่พยาบาลตามความสามารถของเจ้าหน้าที่พยาบาล และตามลักษณะอาการของผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลพยาบาลอย่างต่อเนื่องตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง นอกจากนี้หัวหน้าศึกษายังทำหน้าที่อธิบายให้ผู้ป่วยและญาติเข้าใจ

¹⁸Kathleen K. Guinee, The Professional Nurse (New York: The Macmillan Company, 1970), p. 98.

¹⁹Barrette, Gessner and Phelps, op. cit., p. 344-345.

²⁰Rinehart, op. cit., pp. 39-42.

ในการรักษาพยาบาล ร่วมในการสอนและแนะนำผู้ป่วย และร่วมในการอภิปรายปัญหาในการพยาบาลกับผู้บริหารระดับสูงขึ้นไปอีกด้วย

2. การจัดระบบงาน (Organizing) หัวหน้าตึกเป็นผู้ประเมินและวิเคราะห์ความต้องการด้านอัตรากำลังพยาบาลในหอผู้ป่วยของตน โดยพิจารณาถึง จำนวนผู้ป่วย ลักษณะอาการ ระยะเวลาที่ผู้ป่วยอยู่ในโรงพยาบาล กิจกรรมการพยาบาล แผนการรักษาของแพทย์ และแผนการพยาบาล พร้อมกับการจัดการวางเวลาปฏิบัติงาน (scheduling) ของเจ้าหน้าที่พยาบาลให้เพียงพอและเหมาะสมตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง ตลอดจนรายงานให้หัวหน้าแผนกพยาบาล หรือพยาบาลนิเทศให้ทราบถึงความต้องการด้านอัตรากำลังในหน่วยงานของตนด้วย

3. การดำเนินงาน (Directing) หัวหน้าตึกเป็นผู้จัดให้มีบริการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพโดยร่วมตรวจเยี่ยม (rounds) กับแพทย์ และเจ้าหน้าที่พยาบาล และร่วมในการอภิปรายปัญหาของผู้ป่วย จัดให้มีระบบการจดบันทึก (record) และรายงาน (report) ที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ทั้งยังให้ความร่วมมือและประสานงานกับบุคลากรอื่น ๆ ในทีมสุขภาพเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับบริการอย่างเต็มที่ สำหรับในด้านการบริหารและนิเทศงานแก่บุคลากรนั้น หัวหน้าตึกควรจะเป็นผู้สัมพันธ์ภาพอันดี กับเจ้าหน้าที่พยาบาลทุกระดับ สามารถเป็นที่ปรึกษาปัญหาทั้งส่วนตัวและหน้าที่การงานแก่เจ้าหน้าที่พยาบาลได้ พร้อมกันนั้นก็เป็นผู้สนับสนุนให้เจ้าหน้าที่พยาบาลมีความก้าวหน้าและพัฒนาตนเองตามความเหมาะสม

4. การควบคุมงาน (Controlling) หัวหน้าตึกเป็นผู้ประเมินประสิทธิภาพของการให้บริการพยาบาล โดยการสังเกตจากลักษณะอาการของผู้ป่วย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งอาจทำได้ขณะร่วมในการตรวจเยี่ยม (rounds) แต่ละครั้ง พร้อมกับการสอนหรือสาธิต เทคนิควิธีการพยาบาลใหม่ ๆ แก่เจ้าหน้าที่พยาบาลและให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยในรายที่ต้องการทักษะในการพยาบาลเป็นพิเศษด้วย

นอกจากนี้ National League For Nursing (NLN) ประเทศสหรัฐอเมริกา ยังได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าตึกไว้อย่างละเอียดดังนี้แสดงไว้ในภาคผนวก

จากการที่วิจัยได้นำเอาความหมายของพยาบาลและการพยาบาล ลักษณะงาน พยาบาลโดยทั่วไป กิจกรรมที่ดำเนินไปในหอผู้ป่วย รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าศึกษามากล่าวไว้ในกรณีวิจัยนี้ ก็เพื่อให้เห็นว่าหัวหน้าศึกษานั้นเป็นผู้ที่มีขอบเขต ของกิจกรรมหรือลักษณะงานกว้างขวางมากทั้งในฐานะของพยาบาลวิชาชีพที่คอยให้การ พยาบาลโดยตรงต่อผู้ป่วย และในฐานะของผู้บริหารพยาบาลระดับคนที่จะต้องบริหารงาน ภายในหอผู้ป่วย ให้ดำเนินไปด้วยดี รวมถึงการบริหารบุคลากรและการนิเทศงานด้วย ซึ่ง ในการปฏิบัติงานของหัวหน้าศึกษานั้นอาจจะประสบกับปัญหาและอุปสรรค เช่น หัวหน้าศึกษาคง ทำงานด้านบริหารและการประสานงานกิจกรรมทั้งภายในภายนอกหอผู้ป่วย ที่ไม่ใช่งาน พยาบาลโดยตรงมากเกินไป จนไม่มีเวลาที่จะทำงานด้านการพยาบาลโดยตรง หรือการ นิเทศการพยาบาลแก่บุคลากรอื่นอาจทำให้คุณภาพของการพยาบาลลดลงไป ส่วนงานใน ด้านการบริหารการนิเทศงานและการให้ความรู้ด้านการพยาบาลแก่บุคลากรและนักศึกษา พยาบาลนั้น ถ้าหากหัวหน้าศึกษาคงเตรียมตัว ด้านความรู้ และประสบการณ์อย่างพอ เพียงก็จะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และหัวหน้าศึกษาก็ขาดความมั่นใจที่จะ ปฏิบัติด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้บริหาร โรงพยาบาลหรือผู้บริหารแผนกพยาบาลจะตระหนัก และเห็นความสำคัญในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบดังกล่าวมาแล้วด้วย

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ค.ศ. 1963 แมนนิค²¹ (Manniche) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของตำแหน่งและ งานของหัวหน้าศึกษ (ward sister) ในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ 4 แห่ง ในประเทศเดนมาร์ก พบว่าตำแหน่งหัวหน้าศึกษานั้น เป็นตำแหน่งที่ต้งขึ้นมาเนื่องจากมีงานใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นในขอบเขต การปฏิบัติงานของพยาบาลพร้อม ๆ กับวิวัฒนาการทางการแพทย์โดยที่ผู้บริหารโรงพยาบาล ก็ได้คาดหมายว่าหัวหน้าศึกษจะต้องเป็นผู้นำที่ดีในการบริหารงานหอผู้ป่วยควบคู่ไปกับการ สามารถในการพยาบาล และสาเหตุที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติงานของหัวหน้าศึกษ

²¹Erik Manniche, "The Head Nurse (Ward Sister)," Nursing Research, 14(Summer, 1965), p.185.

นั้นส่วนใหญ่ เนื่องจากปัญหาในองค์การมากกว่าลักษณะบุคลิกภาพส่วนตัวของหัวหน้าตึกเอง
 ค.ศ. 1964 แอนเดอร์สัน²² (Anderson) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้า
 ตึกทางค่านิยม โดยมุ่งจะวัดความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของหัวหน้าตึกที่เป็นที่นิยม
 (Activity Preferences) และพฤติกรรมของหัวหน้าตึกในค่านิยมเป็นผู้นำ
 (Leader Behavior) โดยใช้แบบสอบถาม ตามความคิดเห็นของหัวหน้าตึก 25 คน และ
 ผู้บังคับบัญชาของหัวหน้าตึก 79 คน แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ แบบสอบ
 ถามภาคแรกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เป็นที่นิยมนั้นแบ่งออกเป็น 3 ด้านใหญ่ คือ กิจกรรม
 เกี่ยวกับการพยาบาลโดยตรง, กิจกรรมเกี่ยวกับบุคลากรและกิจกรรมการประสานงาน
 และแบบสอบถามภาคที่สอง เกี่ยวกับพฤติกรรมในค่านิยมเป็นผู้นำของหัวหน้าตึกนั้น ใช้
 แบบสอบถาม L B D Q (Leadership Behavior Description Questionnaire)
 โดยนำมาปรับปรุงให้เข้ากับงานของพยาบาล การศึกษาพบว่า หัวหน้าตึกที่มีการทำงาน
 เป็นที่นิยมของผู้บังคับบัญชามากคือ ผู้ที่มีกิจกรรมในด้านการพยาบาลผู้ช่วยคนช่างสูง
 ส่วนหัวหน้าตึกที่มีกิจกรรมด้านบุคลากรและกิจกรรมการประสานงาน จะเป็นที่นิยมรองลง
 มาตามลำดับ แต่สำหรับความคิดเห็นของหัวหน้าตึกเองนั้น ปรากฏว่าชอบงานด้านบริหาร
 บุคลากรมากกว่ากิจกรรมอื่น และในปีเดียวกันนั้น แอนเดอร์สัน²³ ก็ได้ศึกษาต่อไปถึง
 ความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาของหัวหน้าตึกและความคิดเห็นของหัวหน้าตึกเองไปพร้อม ๆ
 กัน โดยใช้แบบสอบถามเดียวกัน ประชากรที่ใช้ศึกษาคือผู้บังคับบัญชาระดับพยาบาลนิเทศ
 (Supervisor) 2 คน และหัวหน้าตึก 17 คน การศึกษาพบว่าหัวหน้าตึกที่มีพฤติกรรม

²²Ruth M. Anderson, "Activity Preferences and Leadership Behavior of Head Nurse : Part I," Nursing Research, 13(Summer, 1964), pp.239-243.

²³Ruth M. Anderson, "Activity Preferences and Leadership Behavior of Head Nurse : Part II," Nursing Research, 13(Fall, 1964), pp.333-337.

เป็นที่นิยมของผู้นบังคับบัญชาคือ ผู้ที่ทำกิจกรรมคานการประสานงานมากที่สุด และหัวหน้าก็
เองก็ยังนิยมกิจกรรมคานการมากอยู่เช่นเดิม ซึ่งจากผลการศึกษาของแอนเคอร์สัน
ทั้งสองครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่ผู้นบังคับบัญชา (Superiors) และผู้ใ้บังคับบัญชา
(Subordinates) เท่านั้นที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันในสภาพงานที่แสดงถึงความเป็น
ผู้นำของหัวหน้าก็ แม้แต่หัวหน้าก็เองก็ยังมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากทั้งผู้นบังคับบัญชา
และผู้ใ้บังคับบัญชา แสดงว่าพยาบาลทั้งสามระดับนี้ มีความแตกต่างในการใช้คานนิยม
ในการตัดสิน (Value Judgement) โดยเฉพาะหัวหน้าก็เองนั้นเมื่อไม่สามารถปฏิบัติ
งานให้สอดคล้องกับความคาดหวังของทั้งผู้นบังคับบัญชาและผู้ใ้บังคับบัญชาแล้ว อาจทำให้
เกิดความล้มเหลวในงานและประสบกับปัญหาจนทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงานได้ อัน
เป็นผลสะท้อนให้ต่อการลาออกสูง ขึ้นตามมา

ค.ศ. 1966 คอรักันและจูเลียน²⁴ (Corrigan and Julian) ได้ทำการ
ศึกษากิจกรรมของหัวหน้าก็ในโรงพยาบาล ซัสกาทอน (Saskatoon) ซึ่งเป็นโรงพยา
บาลมหาวิทยาลัยในประเทศแคนาดา โดยได้ทำการสังเกตและบันทึกกิจกรรมของหัวหน้า
ก็ในหอผู้ป่วย 12 แห่ง ซึ่งปฏิบัติงานวันละ 8 ชั่วโมง และพร้อมกันนั้นก็ให้หัวหน้าก็
ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้สึกในการปฏิบัติงานด้วย พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วในเวลา
8 ชั่วโมงนั้น หัวหน้าก็ใช้เวลาไปในงานคานการต่าง ๆ ดังนี้ การพยาบาลโดยตรง 19%
งานที่ไม่ใช่การพยาบาลโดยตรง 58% การบริหารหอผู้ป่วย 7% และกิจกรรมส่วนทั่ว 8%

ค.ศ. 1968 ออลสัน²⁵ (Olson) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของหัวหน้า

²⁴ Shirley M. Corrigan and Florence Julian, "Head Nurse, Maternal or Executive?," Nursing Research, 15(Summer, 1966), pp. 214-217.

²⁵ Marian E. Olson, "Comparison of Head Nurse and Staff Nurse Attitudes Toward Various Aspects of Nursing Care," Nursing Research, 17(July-August, 1968), pp. 349 - 352.

ศึกษาศูนย์พยาบาลประจำการที่มีต่อการให้การพยาบาลต่าง ๆ โดยได้ใช้ Q - Sort Items ซึ่งได้แบ่งไว้เป็น 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ การให้การพยาบาลทางร่างกาย (physical care) การให้การพยาบาลด้านจิตใจและอารมณ์ (emotional supportive care) การติดต่อผู้จากผู้ป่วย (liaison) และการให้ความรู้แก่ผู้ป่วย (patient education) โดยมุ่งจะศึกษา 2 ประเด็นใหญ่คือ ประเด็นแรก หัวหน้าที่กกับพยาบาลประจำการมีความคิดเห็นตรงกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และประเด็นที่สองคือ หัวหน้าที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของพยาบาลประจำการมากน้อยเพียงไร โดยได้ทำการศึกษากับหัวหน้าตึก 16 คน และพยาบาลประจำการ 32 คน ในโรงพยาบาลแห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา (University of Iowa) ผลการศึกษาสรุปได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างทัศนคติของหัวหน้าตึกและพยาบาลประจำการต่อการพยาบาลในด้านต่าง ๆ และไม่มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ว่าหัวหน้าตึกที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของพยาบาลประจำการ ซึ่งผู้วิจัยอธิบายว่า อาจเป็นเพราะลักษณะของการบริหารการพยาบาลในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้อิทธิพลของหัวหน้าตึกลดน้อยลง โดยเฉพาะการให้การพยาบาลแบบทีมที่ถูกนำมาใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน อาจทำให้เกิดความเป็นอิสระในกลุ่มพยาบาลประจำการเองมากขึ้น โดยมุ่งไปที่คนไข้เป็นศูนย์กลางมากขึ้น

ในปีเดียวกันนั้น นีลเลย์ และ บลัด²⁶ (Nealey and Blood) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแบบผู้นำ และพฤติกรรมความเป็นผู้นำของพยาบาลพิเศษระดับหนึ่ง (หัวหน้าตึก) กับพยาบาลพิเศษระดับสอง (พยาบาลนิเทศโดยตำแหน่ง) กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลประจำตึก 43 คน หัวหน้าตึก 22 คน และผู้ช่วยพยาบาล 284 คน จาก

26

Stanley W. Nealey and Milton R. Blood, "Leadership Performance of Nursing Supervisors at Two Organizational Levels," Journal of Applied Psychology, 52(May, 1968), pp.414-422.

โรงพยาบาล Veterans Administration Hospital โดยใช้แบบสอบถาม LPC (Least Preference Co-Worker) ใ้กลุ่มตัวอย่างตอบ แล้วนำคะแนนมาเปรียบเทียบลักษณะความเป็นผู้นำและความพึงพอใจในงานของผู้ไ้ทั้งคับบัญชา ผลการศึกษาปรากฏว่า คะแนนความเป็นผู้นำของพยาบาลพิเศษระดับหนึ่ง (หัวหน้าคิก) สูงกว่าคะแนนความเป็นผู้นำของพยาบาลพิเศษระดับสอง (พยาบาลนิเทศโดยตำแหน่ง) และพฤติกรรมการความเป็นผู้นำของพยาบาลนิเทศระดับหนึ่ง เป็นที่พึงพอใจของผู้ไ้ทั้งคับบัญชามากกว่าพยาบาลนิเทศระดับสอง ผลการวิจัยนี้ชี้ชัดว่า หัวหน้าคิกมีความเป็นผู้นำสูงกว่าพยาบาลนิเทศโดยตำแหน่ง

✓ ในปี ค.ศ. 1970 ชไวเออร์ และ การ์เคลลา²⁷ (Schwier and Gardella) ได้เสนอบทความว่าที่โรงพยาบาลโรดไอแลนด์ (Rhode Island) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาท (role) และหน้าที่ (function) ของพยาบาลนิเทศ (Supervisor) และหัวหน้าคิก (Head Nurse) ที่ปฏิบัติงานมาเป็นเวลามากกว่า 5 ปี โดยการใช้แบบสอบถามความคิดเห็น สรุปผลได้ว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหัวหน้าคิกนั้น หัวหน้าคิกมีความรู้สึกรู้ว่ามีความรับผิดชอบที่ปราศจากอำนาจต้องรับคำสั่งจากหลายฝ่าย มีขอบเขตการควบคุมงานกว้างขวางเกินไป ไม่มีการเตรียมตัวด้านความรู้และประสบการณ์พอเพียง และมีงานด้านธุรการมากเกินไปจนไม่มีเวลาพอสำหรับงานด้านการพยาบาลโดยตรง และสำหรับงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลโดยตรงหรือการนิเทศพยาบาลนั้นโดยเฉลี่ยแล้วเป็น 44% ของกิจกรรมประจำวันของหัวหน้าคิก ซึ่งต้องใช้เวลาประมาณ 30% ในวันหนึ่ง ๆ ไปในกิจกรรมเหล่านั้น

²⁷ Mildred E. Schwier and Frances A. Gardella, "Identifying the Need for Change in Nursing Service," Nursing Outlook, 18(April, 1970), pp.56-62.

พ.ศ. 2513 พวงเพ็ญ ฉัตรทอง²⁸ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลตำรวจ" พบว่าปัญหาที่เป็นเหตุให้พยาบาลขาดกำลังใจและลาออกเนื่องจากระบบบริหารบุคคลากรไม่ดี และปัญหาอื่นเนื่องมาจากหัวหน้ากึ่งนั้นพยาบาลส่วนใหญ่เห็นว่า หัวหน้ากึ่งมีอารมณ์ไม่คงที่ ขาดความหนักแน่น ขาดความคิดริเริ่ม และมอบหมายงานไม่เหมาะสม และในปีเดียวกันนั้น กรรณิการ์ กาญจนวลิต²⁹ ได้ศึกษาปัญหาการทำงานของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลนครสวรรค์ พบว่าปัญหาอื่นเกี่ยวเนื่องมาจากหัวหน้ากึ่งนั้นพยาบาลส่วนใหญ่เห็นว่า หัวหน้ากึ่งมักมอบหมายงานแบบออกคำสั่งทำให้พยาบาลไม่พอใจ ไม่ช่วยทำงาน มีอารมณ์ฉุนเฉียว ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาและชอบกีดกันพยาบาลค่อนหาผู้ป่วยและคนอื่น ๆ

✓ พ.ศ. 2514 ผกา แฉงเวียง³⁰ ได้ศึกษาความคิดเห็นของพยาบาลในโรงพยาบาลหญิง เกี่ยวกับลักษณะของหัวหน้ากึ่งที่ท้องถ้องการ โดยใช้แบบสอบถามที่แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านความสามารถในการพยาบาล สมรรถภาพในการทำงาน ลักษณะของการเป็นผู้นำและบุคลิกลักษณะที่ดี สรุปผลการศึกษาได้ว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับสูงที่จะให้หัวหน้ากึ่งมีความสามารถในการจัดหาลูกเรื่องมือเครื่องใช้ในการ

²⁸ พวงเพ็ญ ฉัตรทอง, "การสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลตำรวจ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อักษรสำนวนา).

²⁹ กรรณิการ์ กาญจนวลิต, "การศึกษาปัญหาการทำงานของพยาบาลบนตึกผู้ป่วยของโรงพยาบาลนครสวรรค์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อักษรสำนวนา).

³⁰ ผกา แฉงเวียง, "ลักษณะของหัวหน้ากึ่งที่โรงพยาบาลหญิงท้องถ้องการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514) (อักษรสำนวนา).

พยาบาลไว้อย่างพร้อมเพรียง มีความรู้ความสามารถในการทำงาน มีลักษณะความเป็นผู้นำในด้านความรับผิดชอบ สามารถแก้ปัญหาในการวางแผนการพยาบาลได้ดี มีความยุติธรรม มีศีลธรรม ใจเย็น สุขุมรอบคอบ และมีเหตุผล

พ.ศ. 2516 นันทา ภูวิจิตร³¹ ได้ทำการศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการในโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ พบว่าปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับหัวหน้าตึกนั้น พยาบาลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหัวหน้าตึกขาดการแนะนำความรู้วิชาการ ทำให้ไม่มั่นใจในความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน รองลงมาเห็นว่าหัวหน้าตึกใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการทำงานและไม่คอยสนใจงานเกี่ยวกับการพยาบาลโดยตรง

ในปีเดียวกัน วรรณคำ มลิวรรณ³² ได้ศึกษาความคิดเห็นของพยาบาลเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการพยาบาลของโรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก พบว่าในด้านเกี่ยวกับหัวหน้าตึกนั้น พยาบาลส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นผู้มอบหมายงานให้พยาบาลทำแต่ไม่ได้มีการกำหนดหน้าที่ขอบเขตชัดเจน จึงมีการก้าวล่วงหน้าที่กันโน่นบ้างครั้ง ทำให้ขาดระเบียบในการปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติขาดความมั่นใจ

³¹ นันทา ภูวิจิตร, "การสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการในโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516) (อัครสำเนา).

³² วรรณคำ มลิวรรณ, "ความคิดเห็นของพยาบาลเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการพยาบาลของโรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516) (อัครสำเนา).

พ.ศ. 2517 นันทา วสุนิรชร³³ ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการแผนกเด็กของโรงพยาบาลหญิง พบว่าในค่านเกี่ยวกับหัวหน้าคิกนั้นพยาบาลส่วนใหญ่เห็นว่าหัวหน้าคิกมีอารมณ์ไม่คงที่แน่นอน ขาดความหนักแน่น มักไม่อยู่ประจำคิกปล่อยให้ลูกน้องทำงานตามลำพัง ซึ่งมีผลเสียทำให้เกิดความบกพร่องในการคิกค่อประสานและไม่สามารถให้คำแนะนำในค่านวิชาการได้ค็พอ ทำให้เจ้าหน้าที่พยาบาลขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน

พ.ศ. 2518 อรพินธ์ เจริญผล³⁴ ได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้นิเทศการพยาบาลหรือผู้ตรวจการพยาบาลโดยค่านั่งในกรุงเทชมหานคร โดยใช้แบบสอบถามความคิกเห็นของผู้ตรวจการพยาบาลและหัวหน้าคิก 153 คน เกี่ยวกับคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการพยาบาล ในค่านการพยาบาลผู้ช่วยค่านการบริหารและค่านการศึกษา ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานและเกณฑ์ในการคักเลือกผู้ตรวจการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าความคิกเห็นของผู้ตรวจการพยาบาลและหัวหน้าคิกมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกค่าน และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายค่านพบว่าผู้ตรวจการพยาบาลมีความคิกเห็นเกี่ยวกับคุณภาพงานที่คณปฏิบัติกันสูงกว่าหัวหน้าคิกในทุก ๆ ค่าน และนอกจากนั้นยังพบว่าปัญหาที่พบเกี่ยวกับการนิเทศพยาบาลนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับค่านั่งหน้าที่รับผิดชอบ และขอเสนอแนะในการปรับปรุงงานและเกณฑ์ในการคักเลือกผู้ตรวจการพยาบาลนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับค่านั่งหน้าที่รับผิดชอบ

³³ นันทา วสุนิรชร, "ปัญหาการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการแผนกเด็กโรงพยาบาลหญิง พ.ศ. 2517" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2517) (อักษสำเนา).

³⁴ อรพินธ์ เจริญผล, "บทบาทของผู้นิเทศการพยาบาลในกรุงเทชมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต แผนกวิชาพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2518) (อักษสำเนา).

พ.ศ. 2519 แสงจันทร์ ศิลปพิพัฒน์³⁵ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างความเป็นผู้นำและความพึงพอใจในงานของพยาบาลในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข โดยใช้แบบสอบถามหัวหน้าตึกและพยาบาลประจำกรรรม 892 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าความเป็นผู้นำของหัวหน้าตึกมีความสัมพันธ์เชิงนิมิตกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลประจำตึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงว่าความเป็นผู้นำของหัวหน้าตึกมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในงานของพยาบาลประจำตึกด้วย

ขอเขียนบทความและรายงานการวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่านอกเหนือจากงานคานการพยาบาลโดยตรงที่อยู่แล้ว หัวหน้าตึกยังมีหน้าที่รับผิดชอบงานคานอื่น ๆ เช่น การบริหารงาน การนิเทศงาน การสอนด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาวรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

³⁵แสงจันทร์ ศิลปพิพัฒน์, "สัมพันธภาพระหว่างความเป็นผู้นำและความพึงพอใจในงานของพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต แผนกวิชาพยาบาลศึกษา มัธยมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519). (อัครสำเนา).